

Marek Leszczyński
Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy
Jana Kochanowskiego

BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE A WSPÓŁCZESNE PAŃSTWO

STRESZCZENIE

W artykule podjęto problem bezpieczeństwa społecznego jako jednego z elementów bezpieczeństwa. Uwypuklono rolę i znaczenie państwa w tworzeniu warunków bezpieczeństwa społecznego, wskazując między innymi na niekorzystne zjawiska, takie jak nadmierna polaryzacja rozwoju i polaryzacja dochodów, a także działania, jakie mają służyć poprawie bezpieczeństwa społecznego.

Słowa kluczowe:

bezpieczeństwo społeczne, bezpieczeństwo państwa, współczesne państwo.

WSTĘP

Charakter współczesnego państwa ulega dynamicznej ewolucji. Pojawia się zasadnicze pytanie, o jego rolę jako regulatora procesów społeczno-gospodarczych w kontekście zmieniającej się roli państw narodowych. Państwu, nawet w najbardziej liberalnych koncepcjach tworzonych na bazie inspiracji teorią umowy społecznej stworzonej przez filozofów greckich (Demokryt), którzy twierdzili, że istnieją tylko rzeczy jednostkowe, a całości, systemy są jedynie tworam i umysłu ludzkiego, przypisano pewne funkcje. W poglądach Tomasa Hobbesa, Johna Locke'a, Jeana Jacquesa Rousseau społeczność oznacza fakt wykonywania przez ludzi, zgodnie z zawartą umową, pewnych czynności podobnych lub uzupełniających się. Zadaniem społeczeństwa jest usuwanie trudności uniemożliwiających jednostkom osiągnięcie bezpieczeństwa. Właśnie bezpieczeństwo wpisano do katalogu funkcji państwa, przy czym przez wiele lat traktowano je jako bezpieczeństwo militarne, porządek

wewnętrzny czy gwarancję swobód gospodarczych. Od czasów Wielkiego Kryzysu odmiennie zaczęto patrzeć na rolę państwa w gospodarce. Koncepcja New Deal Roosevelta usankcjonowana poglądami J. M. Keynesa na długo zagościła w polityce ekonomicznej państw. Koncepcja państwa dobrobytu nakłada wręcz zobowiązania o charakterze socjalnym na państwo względem obywateli. Obecnie, na kanwie kryzysu finansowego, znowu stoimy na rozdrożu i szukamy odpowiedzi na pytanie, co z rolą państwa, czy bezpieczeństwo społeczne to obowiązek ze strony państwa, czy raczej rzadki przywilej dla nielicznych społeczności w skali międzynarodowej.

BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE W KONCEPCJI BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

Nowe myślenie o bezpieczeństwie rozkwitło w związku z zakończeniem zimnej wojny i opublikowaniem nowatorskiej pracy Barry Buzana *Ludzie, państwa i strach*, prezentującej zakres międzynarodowych studiów bezpieczeństwa w *post* zimnowojennym porządku¹. Odnośnie koniecznych warunków bezpieczeństwa Buzan analizuje rodzaje zagrożeń bezpieczeństwa i opisuje jego pięć obszernych sektorów: wojskowy, polityczny, społeczny, ekonomiczny i ekologiczny, czym popiera wielowarstwowe podejście do bezpieczeństwa zachowujące realistyczny paradygmat, ale ze znacznie rozszerzonym ujęciem natury bezpieczeństwa. Buzan opisuje bezpieczeństwo społeczne (*societal security*) jako termin tożsamości. „Bezpieczeństwo społeczne dotyczy utrzymywania, w zadowalających warunkach rozwoju, tradycyjnych wzorców języka, kultury i tożsamości religijnej i narodowej oraz zwyczajów”². Nacjonalizmy i naciski na ponowne wytyczenie granic mogą powodować napięcia w krajach, które mają ludność o różnym pochodzeniu etnicznym. Bezpieczeństwo społeczne jest również blisko związane z „bezpieczeństwem socjalnym”, które dotyczy zagrożeń o charakterze społecznym, wywołanych przez analfabetyzm, dyskryminacje, choroby, ubóstwo, przestępczość, narkotyki i terroryzm. Bezpieczeństwo społeczne może być zagrożone zarówno przez problemy wewnątrzpaństwowe, jak i tradycyjne zagrożenia bezpieczeństwa narodowego.

Poszerzenie zainteresowania bezpieczeństwem państwa o obszar bezpieczeństwa społecznego wynika z roli współczesnego państwa demokratycznego, którego obowiązkiem jest troska o obywateli, niezależnie od ich statusu materialnego, o to, by mogli

¹ B. Buzan, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Harvester Wheatsheaf, London 1991.

² Tamże, s. 19.

w sposób realny uczestniczyć w życiu społecznym. „Upośledzenie” ekonomiczne dużych grup społecznych powoduje, iż demokracja staje się fasadowa, a instytucje państwa demokratycznego są niedostępne dla szerokich kręgów społecznych³. Bezpieczeństwo socjalne pojmowane jest zatem jako ochrona egzystencjalnych podstaw życia ludzi, zapewnienie możliwości zaspokajania indywidualnych potrzeb (materialnych i duchowych) oraz realizacji aspiracji życiowych przez tworzenie warunków do pracy i nauki, ochronę zdrowia oraz gwarancje emerytalne⁴. „(...) są ściśle związki między bezpieczeństwem a warunkami tworzenia współzależności, dobrobytem, liberalizacją gospodarki oraz wzmocnieniem demokracji. Inaczej mówiąc, bezpieczeństwo ściśle wiąże się z tym, co dzieje się w gospodarce. Im gospodarka silniejsza, bezrobocie mniejsze, społeczeństwo bogatsze, tym bardziej dany kraj przejawia zainteresowanie działaniem stabilizującym gospodarkę innych krajów. Działanie to nie jest charytatywne w swym charakterze — wynika z interesu angażującego się w nie kraju”⁵.

Bezpieczeństwo społeczne obejmuje całokształt działań prawnych, organizacyjnych realizowanych przez podmioty rządowe (krajowe i międzynarodowe), pozarządowe i samych obywateli, które mają na celu zapewnienie pewnego poziomu życia osobom, rodzinom i grupom społecznym oraz niedopuszczenie do ich marginalizacji i wykluczenia społecznego. Chodzi tu zwłaszcza o zapewnienie pomocy ludziom czasowo bądź trwale niezdolnym do pracy zawodowej, którzy znaleźli się na skutek własnej niezaradności w trudnej sytuacji życiowej lub padli ofiarą niezależnych od nich zdarzeń losowych (pożar, powódź, inne klęski żywiołowe). Istotne znaczenie ma tutaj uwaga o konieczności wzmocnienia odpowiedzialności obywateli za los własny i rodzin, ponieważ walka z marginalizacją i nadrzędna rola państwa w tym procesie nie może kształtować postaw znanych jako wyuczony syndrom bezradności. Polega on na stopniowym zatracaniu umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach życiowych i sięganiu po pomoc instytucji pomocy społecznej w sytuacjach do tego nieuprawnionych. Drugim elementem bezpieczeństwa społecznego jest tworzenie warunków rozwojowych, chodzi tu zwłaszcza o aktywne uczestnictwo w tworzeniu dochodu (uczestnictwo w rynku pracy) jako podstawa do samodzielności ekonomicznej⁶.

³ M. Leszczyński, *Bezpieczeństwo socjalne jako obszar zainteresowania badawczego i składnik bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Zarządzanie bezpieczeństwem — wyzwania XXI wieku*, red. M. Lisiecki, Wyd. Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa, Warszawa 2008.

⁴ A. Skrabacz, *Bezpieczeństwo społeczne*, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI w.*, Warszawa 2006, s. 413.

⁵ K. Żukrowska, *Pojęcie bezpieczeństwa i jego ewolucja*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Teoria i praktyka*, red. K. Żukrowska, M. Grącik, Wyd. SGH, Warszawa 2006, s. 32.

⁶ M. Leszczyński, *Bezpieczeństwo socjalne...*, wyd. cyt.

ZAGROŻENIA DLA BEZPIECZEŃSTWA, W TYM DZIAŁANIA UNII EUROPEJSKIEJ

W podejściu reprezentowanym przez część polityków społecznych proponuje się, aby zagrożenie rozpatrywano również przez pryzmat niezaspokojonych potrzeb. Uważa się bowiem, że niezaspokojenie potrzeb powoduje stan braku, który może stawać się czynnikiem kumulowania różnych trudnych sytuacji w życiu jednostek i ich rodzin⁷. Wymienia się tu:

1. Zagrożenie bytu związane z brakiem dostępu do odpowiedniej wody, brakiem żywności, chorobami w wyniku niedożywienia czy dziećmi urodzonymi z wyraźną niedowagą.
2. Zagrożenie schronienia (w skrajnym przypadku bezdomność) lub mieszkanie, które nie chroni przed normalnymi warunkami pogodowymi, także mieszkanie bez odpowiednich urządzeń sanitarnych, przeludnione i położone w niebezpiecznym miejscu.
3. Zagrożenie pracy, bezrobocie, w tym szczególnie długotrwałe (rok bez pracy), długookresowe (powyżej trzech lat) i masowe, ryzyko utraty pracy, każde zajęcie zawodowe podważające autonomię pracownika oraz zagrożenia wypadkami przy pracy i chorobami zawodowymi.
4. Zagrożenie środowiska związane z życiem na obszarze o wysokim stopniu zanieczyszczenia lub wysokim poziomie hałasu.
5. Zagrożenie zdrowia, utrudniony dostęp do opieki zdrowotnej, zagrożenie chorobami, zwiększona umieralność niektórych grup społecznych oraz zagrożenie epidemiami oraz niepełnosprawnością.
6. Zagrożone dzieciństwo, w tym szczególnie dzieci porzucone, zaniedbane, będące ofiarami przemocy, wychowujące się w rodzinach patologicznych oraz wychowujące się w niedostatku i ubóstwie.
7. Zagrożenie osamotnieniem, czyli brak bliskich, zażyłych relacji z innymi, brak wsparcia w rodzinie, brak wsparcia w trudnych sytuacjach życiowych, samotna starość i marginalizacja społeczna.
8. Zagrożenie ekonomiczne, bezwzględne ubóstwo, brak odpowiedniego zabezpieczenia materialnego w przypadku określonych zdarzeń losowych.
9. Zagrożenie fizyczne, czyli wzrost przestępstw przeciwko zdrowiu, zabójstwa, przemoc, terroryzm.

⁷ J. Danecki, J. Auleytner, *Teoretyczne problemy polityki społecznej*, Wydawnictwo ELIPSA, Warszawa 1999.

10. Zagrożenie rozwoju, czyli utrudniony dostęp do szkół, niski poziom kształcenia, niedobór wyższego wykształcenia, brak dostępu do placówek upowszechniania kultury i zacofanie kulturalne.

Kryzys gospodarczy, z którym boryka się gospodarka światowa, miał początkowo podłoże finansowe, a za jego przyczynę uznać najogólniej można model konsumpcji w oderwaniu od dochodów gospodarstw domowych. Model ten oparty na kredycie wylansowany został na niespotykaną dotychczas skalę przy biernej aprobacie większości rządów państw wysoko rozwiniętych, a także tzw. rynków wschodzących. Liberalne podejście do polityki kredytowej, obniżenie rezerw obowiązkowych dla banków komercyjnych, dopuszczanie do wysokiego deficytu na rachunku obrotów bieżących, spekulacje finansowe w wielu krajach (zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych) doprowadziły do efektu domina w skali całej gospodarki światowej. Niektórzy uczestnicy rynku traktowali ją jak „ruletkę”, a inwestycje dokonywane były w oderwaniu od racjonalnego rachunku ekonomicznego. Wydarzenia te przynoszą codziennie nowe informacje i nowe skutki dla gospodarki realnej — przedsiębiorstw, gospodarstw domowych i całych państw. Przyniosą także określone negatywne skutki społeczne. Ze skutkami tymi musi zmierzyć się między innymi Unia Europejska, podejmując określone działania stabilizujące bezpieczeństwo społeczne.

B. Jagiełło dokonała charakterystyki i opisu zagrożeń dla bezpieczeństwa w kontekście polityki Unii Europejskiej. Autorka dzieli zagrożenia na pięć grup. Pierwsze z nich to „bunt wykluczonych”. Zagrożenie to charakteryzuje następująco: „Jedno z podstawowych zagrożeń wynika z szerzących się postaw skrajnych, niekiedy fundamentalistycznych, będących podstawą do oskarżenia bogatych i rodzącej się wobec nich wrogości. Wrogość ta może być wyrażana również w formach agresywnych, w tym terrorystycznych. Zdaniem polityków unijnych rodzi się ona z ubóstwa, z dysproporcji rozwojowych, występujących między poszczególnymi obszarami świata. Podziałom tym towarzyszą różnice kulturowe, pogłębiający się brak zaufania między zamożnymi społeczeństwami konsumpcyjnymi a biednymi, cierpiącymi szereg niedostatków społeczeństwami Południa”⁸. Drugie zagrożenie to „bunt biednych” wynikający z powiększających się różnic dochodowych między biednymi i bogatymi w skali świata. Dysproporcje te są coraz bardziej widoczne między innymi dzięki rozwojowi środków komunikacji czy agresywnym metodom marketingu. Społeczeństwa rozwinięte dla zwiększenia swoich dochodów masowo korzystają z instrumentów i środków

⁸ B. Jagiełło, *Unia Europejska wobec wyzwań dla bezpieczeństwa europejskiego i jego zagrożeń*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Teoria i praktyka*, wyd. cyt., s. 263.

związanych z rozwojem informacji i nowych technologii, jednakże tracą z pola widzenia „produkt uboczny”, którym jest przenikanie i odbiór informacji również przez tych, dla których dostęp do dobrobytu jest utrudniony. Globalizacja handlu i wymiany międzynarodowej może natrafiać na niechęć, opór, a nawet nienawiść w krajach biednych. Starania na rzecz walki z ubóstwem i zrównoważonego rozwoju są warunkiem przetrwania i dalszej prosperity także w krajach rozwiniętych. Pozostałe zagrożenia to: „kryzys państwa”, który B. Jagiełło odnosi do zjawisk kumulującego się wykluczenia społecznego, mogącego skutkować zdarzeniami politycznymi prowadzącymi nawet do rozpadu państwa (dotyczy to zwłaszcza krajów ubogich, postkolonialnych, o słabych strukturach władzy demokratycznej i niedookreślonej tożsamości narodowej — tożsamość plemienna góruje nad tożsamością narodową), „zagrożenie środowiska naturalnego” oraz „terroryzm międzynarodowy”⁹.

Zasadnicza idea Unii Europejskiej w przeciwdziałaniu współczesnym zagrożeniom, w ujęciu długofalowym, sprowadza się do realizacji miękkiego bezpieczeństwa. Służyć temu mają programy współpracy i projekty rozwojowe, pomoc finansowa, znoszenie barier w handlu, promocja rozwoju. Programy przeciwdziałające zagrożeniom przyporządkowano nowej agendzie polityki zagranicznej UE „kooperatywne globalne zarządzanie”. Jej przesłanie mówi, iż proces globalizacji powinien być bardziej otwarty i przyjazny dla państw biednych. Służyć temu mają między innymi regulacje handlu i dalsze znoszenie barier, wzmocnienie roli instytucji globalnych (ONZ i WTO) i konferencji międzynarodowych, wspomaganie współpracy regionalnej przez tworzenie nowych struktur regionalnych, w ramach których naucza się kompromisu, zrozumienia partnera, budowania regionalnej lojalności, dyplomacji prewencyjnej. Rozwój współpracy gospodarczej między UE a innymi integracyjnymi organizacjami regionalnymi o charakterze gospodarczym uznawany jest za podstawowy instrument prowadzący do zmniejszania napięcia i eliminacji lub osłabienia czynników uznawanych za przyczynę powstawania zagrożeń. W ramach tej współpracy szczególny nacisk położono na handel i różne programy współpracy w ramach polityki rozwoju, prowadzące w efekcie do zmniejszenia ubóstwa. Traktowane są one w kategoriach długoterminowych i poddawane okresowym ocenom i modyfikacjom. W zakresie działań krótkoterminowych stosowne jest opracowanie pakietu stabilizacyjnego, wspólnie z innymi partnerami Unii Europejskiej, na bazie wspólnego kompromisowego stanowiska między państwami UE. Istotna jest tutaj równowaga między poszczególnymi krajami oparta na zasadzie solidarności europejskiej, niezależnie od potencjału gospodarczo-militarnego danego kraju.

⁹ Tamże, s. 266.

Jak wykazują badania, obywatele bardzo dużą uwagę przywiązują do bezpieczeństwa społecznego. Jest to zrozumiałe, gdyż bezpieczeństwo społeczne, nierozdzielnie związane z polityką społeczną, staje się szczególną potrzebą ludzką. W tej gestii znajdują się polityka zatrudnienia, kształtowania dochodów z pracy, ochrony pracy i środowiska, zabezpieczenia społecznego, ochrony zdrowia, oświatowa i kulturalna, mieszkaniowa, w zakresie rekreacji i wypoczynku. Katalog potrzeb ludzkich i związane z nim bezpieczeństwo socjalne tylko względnie poddają się klasyfikacji, ewoluują wraz z procesem zmian społecznych, gospodarczych i politycznych. Bezpieczeństwo społeczne można więc scharakteryzować jako takie intencjonalne staranie się o warunki bytowania ludzi, które zapewnia co najmniej istniejący poziom sytuacji egzystencjalnej obywateli, odpowiedni standard życia, a jednocześnie stwarza szansę na jego podniesienie oraz doskonalenie¹⁰. Problematyka bezpieczeństwa społecznego znalazła się również w dokumencie *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*. Czytamy w nim między innymi: „Nadrzędnym celem działań państwa w dziedzinie bezpieczeństwa społecznego jest zapewnienie szybkiej i odczuwalnej poprawy jakości życia obywateli. Wymaga to prowadzenia aktywnej polityki społecznej — przede wszystkim radykalnego ograniczenia sfery ubóstwa i zmniejszenia obszarów wykluczenia społecznego poprzez wzrost realnych dochodów wszystkich grup społecznych oraz zmniejszenie stopy bezrobocia. Działania instytucji państwowych winny mieć również na celu zapobieżenie nadmiernemu rozwarstwieniu społecznemu i politykę wyrównywania różnic w rozwoju społecznym poszczególnych regionów”¹¹.

Nadmienić tu należy, iż kwestia nadmiernego rozwarstwienia dochodowego budzi szczególny niepokój w przypadku Polski. Według badań przeprowadzonych na zlecenie OECD Polska należy do krajów o największym rozwarstwieniu dochodowym w Unii Europejskiej. Stosunek dochodów najmniej zarabiających do najlepiej zarabiających oszacowano jak 1:13. Dość wspomnieć, że w krajach takich jak Niemcy, Francja, a nawet Wielka Brytania stosunek ten nie jest większy niż 1:8. W krajach takich jak Czechy, Węgry, Słowacja nie przekracza relacji 1:7. W krajach skandynawskich różnice są jeszcze mniejsze. Spośród wszystkich krajów OECD największym rozwarstwieniem charakteryzuje się Meksyk, jest to relacja 1:25. Jedynie Stany Zjednoczone spośród krajów wysoko rozwiniętych mają porównywalne z Polską relacje dochodowe. Nadmierne rozwarstwienie dochodowe oceniać należy jako zjawisko niekorzystne, ponieważ powoduje ono pauperyzację grup społecznych,

¹⁰ M. Lisiecki, *Diagnoza i prognoza rozwiązań systemowych w zakresie organizacji i zarządzania bezpieczeństwem obywateli*, [w:] *Zarządzanie bezpieczeństwem...*, wyd. cyt., s. 276.

¹¹ *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, MON, Warszawa 2007.

a także stanowi istotne zaplecze dla partii populistycznych, często antydemokratycznych i skrajnych. Znaczące rozwarstwienie świadczyć może także o braku klasy średniej Polsce bądź o jej bardzo ograniczonej liczebności, a to ona stanowi naturalny gwarant stabilności systemu ekonomiczno-społecznego. Postulaty części środowiska pracodawców ograniczania płac jako głównego czynnika hamującego konkurencyjność firm należy traktować z dużą rezerwą. Jest kwestią zasadniczą, czy Polska wybierze peryferyjną drogę rozwoju opartą na wtórnych technologiach, niskich płacach i słabej ochronie socjalnej dla dużej części społeczeństwa, czy odwrotnie, będzie starała się włączyć w główny nurt rozwojowy, oparty na nowych technologiach, sprzyjając tworzeniu wysoko dochodowych miejsc pracy dla specjalistów i wykorzystując znaczne zasoby pracy wykwalifikowanej. Samo członkostwo w Unii Europejskiej nie determinuje drogi rozwoju, natomiast wydatnie może pomóc w wyborze i realizacji tego drugiego modelu.

W dalszej części *Strategii bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* czytamy między innymi: „Aktywna polityka społeczna państwa również zmierzać powinna do wzrostu bezpieczeństwa socjalnego obywateli. Priorytetem w tym zakresie będzie wzrost zatrudnienia, ze szczególnym uwzględnieniem aktywizacji grup społecznych znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, wzrost integracji społecznej i doskonalenie systemu zabezpieczenia społecznego, niwelowanie różnic cywilizacyjnych pomiędzy miastem i wsią, przeciwdziałanie niekorzystnym zmianom demograficznym oraz migracji obywateli młodego pokolenia”¹².

PODSUMOWANIE

Trudno przecenić znaczenie społecznego wymiaru bezpieczeństwa państwa, kiedy w dobie niepewności wynikającej z konsekwencji kryzysu ekonomicznego obywatele z nadzieją patrzą na jego działania. Państwo znowu staje się gwarantem stabilności i trwania procesów rozwojowych, po latach dominacji koncepcji neoliberalnych w gospodarce, które niekiedy wręcz deprecjonowały państwo i jego instytucje. Obecna sytuacja będzie miała z pewnością niebagatelne znaczenie dla formułowania nowego ładu ekonomicznego, ale także politycznego w świecie. Oczekujemy dzisiaj budowy nowych, sprawnych instytucji gwarantujących bezpieczeństwo ekonomiczne i społeczne, a zatem gwarantujących także względną równowagę, stabilny rozwój i w konsekwencji bezpieczeństwo ogólnoświatowe.

¹² Tamże, s. 16.

BIBLIOGRAFIA

- [1] *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI w.*, red. R. Jakubczak, J. Flis, Wydawnictwo BELLONA, Warszawa 2006.
- [2] Buzan B., *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*, Wheatsheaf Books, Brighton 1983, wyd. II poprawione, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Harvester Wheatsheaf, London 1991.
- [3] Danecki J., Auleytner J., *Teoretyczne problemy polityki społecznej*, Wydawnictwo ELIPSA, Warszawa 1999.
- [4] Jagiełło B., *Unia Europejska wobec wyzwań dla bezpieczeństwa europejskiego i jego zagrożeń*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Teoria i praktyka*, red. K. Żukrowska, M. Grącik, Wyd. SGH, Warszawa 2006.
- [5] Leszczyński M., *Bezpieczeństwo socjalne a bezpieczeństwo państwa*, „Securialogia”, 2008, nr 2, s. 12–22.
- [6] Leszczyński M., *Bezpieczeństwo socjalne jako obszar zainteresowania badawczego i składnik bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Zarządzanie bezpieczeństwem — wyzwania XXI wieku*, red. M. Lisiecki, Wyd. Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa, Warszawa 2008.
- [7] Lisiecki M., *Diagnoza i prognoza rozwiązań systemowych w zakresie organizacji i zarządzania bezpieczeństwem obywateli*, [w:] *Zarządzanie bezpieczeństwem — wyzwania XXI wieku*, red. M. Lisiecki, Wyd. Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa, Warszawa 2008.
- [8] Skrabacz A., *Bezpieczeństwo społeczne*, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI w.*, Warszawa 2006.
- [9] *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, MON, Warszawa 2007.
- [10] Waever O., Buzan B., Kelstmp M., Lemataire P., *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, Centre for Peace and Conflict Research, Pinter Publishers, London 1993.
- [11] Żukrowska K., *Pojęcie bezpieczeństwa i jego ewolucja*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Teoria i praktyka*, red. K. Żukrowska, M. Grącik, Wyd. SGH, Warszawa 2006.

SOCIETAL SECURITY AND CONTEMPORARY STATE

ABSTRACT

The article presents the problem of societal security as one of the security elements. It emphasizes the role and the importance of a country in creating conditions of societal security, indicating among others unfavorable phenomena such as excessive development and income polarization, as well as actions expected to improve societal security.

Keywords:

societal security, state security, contemporary state.

Recenzent dr hab. Piotr Mickiewicz, prof. DSW